

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

**ЛЕСЯ УКРАЇНКА І СУЧАСНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС**

Матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції,
присвяченої 150-річчю від дня народження Лесі Українки

23 лютого 2021 р.

Чернівці
Чернівецький національний університет
2021

УДК 821.161.2Укр1/7].09:7/9
У451

Леся Українка і сучасний гуманітарний дискурс: матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Лесі Українки. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 116 с.

У збірнику репрезентовано матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції „Леся Українка і сучасний гуманітарний дискурс”, що відбулася 23 лютого 2021 р. на філологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з нагоди 150-річчя від дня народження відомої української письменниці Лесі Українки,.

Для науковців, учителів, студентів – усіх, кого цікавлять питання ідіостилу Лесі Українки, дискурсивно-жанрових виявів її творчості, літературознавчої рецепції, гуманістичних ідей та дидактики.

The materials of the All-Ukrainian Scientific Internet Conference „Lesya Ukrainka and Modern Humanitarian Discourse”, dedicated to the 150th anniversary of the famous Ukrainian writer Lesya Ukrainka are represented in the collection. It took place on February 23, 2021 at the Faculty of Philology of Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovych.

For scientists, teachers, students – all who are interested in the idiosyncrasy of Lesya Ukrainka, discursive-genre manifestations of her work, literary acceptance, humanistic ideas and didactics.

Редакційна колегія: *Борис Бунчук*, д. філол. н., проф.; *Світлана Шабат-Савка*, д. філол. н., проф.; *Іванна Струк*, к. філол. н., асист.; *Галина Теслицька*, к. філол. н., асист.

УДК 821.161.2Укр1/7].09:7/9
У451

ISBN 976-966-423-375-7

© Чернівецький національний університет”, 2021

СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНІ МОРФОЛОГІЧНІ ФОРМИ В МОВОСТИЛІ ПОЕМ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Оксана Ципердюк

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української
мови Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
zdjuk@ukr.net

Стилістичну маркованість у сучасному мовознавстві трактують як „наявність у мовної одиниці додаткової конотативної інформації емоційного, експресивного, оцінного чи стильового характеру, що зумовлює здатність цієї одиниці створювати певний стилістичний ефект” [1, с. 122].

Дослідивши мовостиль поем Лесі Українки „Роберт Брюс, король шотландський” та „Давня казка”, ми з’ясували, що стилістичне забарвлення морфологічних форм зумовлене різними чинниками. По-перше, воно пов’язане з уживанням морфологічних варіантів, маркованих художнім і розмовним стилями (напр.: *Зібралась великая рада; Ми повік шанувать тебе будем* [2, 291, 299]). По-друге, стилістичні конотації форм слів зумовлені динамікою мовних норм (*сей одважний лицар; Ви скажіть своєму пану* [2, 314, 321]). В аналізованих текстах переважають стилістично нейтральні морфологічні форми, на тлі яких стилістично забарвлені (у згаданих поемах їх 165) стають особливо виразними.

Здебільшого Леся Українка використовує стилістичні можливості прикметників і дієслів. Доволі часто (у 32,7 % – тут і далі вказуємо кількість форм у відсотках від загального числа стилістично маркованих морфологічних одиниць) ужито нестягнені форми прикметників різних розрядів у всіх можливих відмінках, родах і числах (напр.: *сільська молодь* [2, 306], *написанії вірші* [2, 309], *місто гордеє; тая прикрая облога* [2, 313], *струни срібнії торкає* [2, 314], *Бо лихую тільки славу Тії руки можуть дати* [2, 320], *Тюрми міцнії будують; Слово гостреє гартують* [2, 322]), рідше – короткі ад’єктивні форми – 3 % (напр.: *Щаслив, хто перемаже!* [2, 296]; *Всяк пісні ті переймає* [2, 318]). Такі форми надають мовленню урочистості, фольклорності, зчаста римуються: *Блищать списи, бряжчать мечі І шоломи яснії, Гукають люто вояки, Ржуть коні воронії*

[2, 290]. У поемах представлено також, хоча й рідше, стилістично марковані форми місцевого відмінка прикметників (3 %), у тому числі й субстантивованих (як-от: *в пишнім замку* [2, 316]; *Роберт літа на воронім* [2, 296]), та найвищого ступеня порівняння (0,6 %): *щонайвірніших слуг* [2, 319]. Деякі займенникові прикметники (12,7 %) застаріли через зміну фонетичних норм, але отримали таким чином додаткову конотацію й допомагають, на нашу думку, передати колорит давнини: *Багато буде сього дня / Кривавої забави* [2, 290].

Із дієслівних форм засвідчено стилістично забарвлені варіанти інфінітивів із суфіксом *-ть* – 11,5 % (напр.: *За волю згинуть ми клялись* [2, 295], *співцем своїм придворним Я зробить його бажаяю* [2, 319]); форми 1 ос. мн. майбутнього й теперішнього часів – 5,5 % (*Ми поглянем на військові чвари, В давній славі спогадом поринем* [2, 289]; *Маєм свого отамана!* [318, 319]); 2 ос. мн. наказового способу – 4,9% (*Гей, ловить співця, в'яжіте!* [2, 318]; *Кладіте зброю долі!* [2, 297]); усічені форми 3 ос. одн. І дієвідміни, які надають розповіді динаміки – 6,7 % (*Роберт літа на воронім* [2, 296]; *Погляда одважним оком* [2, 313]).

Рідше стилістично навантажені застарілі форми множинних і збірних іменників на зразок *селяне, люде, миле браття* (8 %), а також форми прислівників *щиріш, більш, тепера, видко, скорій, также* – 4 % (*Хто кого скорій вполює* [2, 303]) та прийменників *зо, од, об* – 4% (напр.: *Хоч тепер об тім жалкую* [2, 320]).

Отже, стилістично марковані морфологічні форми в поемах Лесі Українки, зумовлені стильовою належністю творів, вимогами поетичної організації текстів і зміною мовних норм, посилюють експресію та динаміку мовлення; передають стихію розмовного мовлення, уживаючись у прямій мові героїв, та історичний колорит; сприяють епічності, фольклорності викладу; надають мовленню стилістичних відтінків невимушеності, піднесеності, урочистості тощо.

Список використаної літератури

1. Бузько С. А. Поняття стилістичної маркованості мовних одиниць (загальнотеоретичний аспект). *Філологічні студії*. 2018. № 17. С. 110–124.
2. Українка Леся. Твори: у 2 т. Київ: Наук. думка, 1986. Т. I.: Поетичні твори; Драматичні твори / упоряд. і приміт. О. Ф. Ставицького; вступ. ст. Л. І. Міщенко; ред. тому І. О. Дзверін. 608 с.